

Виконавчий напис нотаріуса при стягненні аліментів: особливості та нюанси

Олександр ГУБІН,
юрист, AGA PARTNERS LAW FIRM

Незважаючи на те, що аліментне питання протягом останніх років було висвітлено дуже детально (в тому числі в засобах масової інформації), досі вистачає простору для творчого юридичного пошуку. Насамперед, необхідно визначитися з принциповим питанням щодо сплати аліментів – це законодавчо закріплений обов'язок одного з батьків (який не

проживає разом із дитиною) брати матеріальну участь в утриманні дитини/дітей. На жаль, не всі батьки виконують його добровільно. Однак у цьому випадку діє правило: не хочеш – повинен. Зовсім інша ситуація, якщо не можеш, але про такі випадки необхідно говорити окремо.

Отже, сплата аліментів має обов'язковий характер, проте до безпосереднього надходження коштів одержувачу від платника (саме таким чином надалі ми будемо іменувати ці сторони аліментних відносин), у разі небажання останнього, перший має пройти доволі тернистий шлях.

Аліментні відносини об'єднують наступних його учасників: вже згадані одержувачі та платники; нотаріуси; суди всіх ланок; виконавча служба.

У цій статті ми будемо розглядати випадки, пов'язані з примусовим стягненням аліментів. Наразі умовно можна виділити такі підстави для примусового стягнення:

- Виконавчий напис нотаріуса, якщо аліменти добровільно не сплачуються за відповідним нотаріально посвідченим договором.

- Рішення суду про призначення аліментів/примусове стягнення заборгованості зі сплати аліментів та пені.

У першому випадку виконавче провадження відбувається без попереднього звернення до суду. З огляду на те, що друга підстава доволі детально регулюється законами України, які не містять особливих суперечностей, ми не будемо на ній зупинятися і приділимо особливу увагу виконавчому напису нотаріуса.

На нашу думку, немає особливої потреби цитувати законодавство України щодо вчинення виконавчого напису. Однак ми згадаємо основні нормативні акти, які так чи інакше регулюють це питання – ЗУ «Про нотаріат», Постанова Кабінету Міністрів України від 29.06.1999 р. №1172 «Про затвердження переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріуса».

Отже, аналізуючи згадані вище нормативні акти та наявну судову практику, ми приділимо увагу безспірності заборгованості платника (боржника). Саме це є головним чинником, який може суттєво вплинути

на дійсність нотаріального напису. Крім того, суди йому приділяють основну увагу під час розгляду справ про визнання виконавчих написів такими, що не підлягають виконанню.

Ознакою безспірності вимоги є відсутність заперечень боржника щодо заборгованості та її розрахунку, а також відсутність будь-яких суперечностей у поданих документах. На підтвердження безспірності заборгованості нотаріусу мають бути подані документи, які свідчать про визнання боржником/платником вимог кредитора/одержувача. Тобто нотаріус повинен впевнитися у розумінні боржником/платником пред'явлених до нього вимог та їх визнання. Документом, що підтверджує такий факт, є отримання боржником/платником вимоги стягувача/одержувача з його підписом про надходження такої вимоги (ухвала ВСУ у справі №756/15689/14-ц від 14.12.2016 р.) або надання поштового повідомлення про вручення, якщо така вимога надсилалася поштою.

Як не парадоксально, безспірність є доволі суперечливим питанням. Постанова Кабміну, на жаль, не містить чіткого переліку таких документів, що забезпечує судам надмірно широкий простір для оцінки надання чи ненадання одержувачем (аліментів) відповідних документів на підтвердження цього факту. Як правило, якщо після надсилання вимоги з боку платника не надійшло жодних зауважень, пропозицій або не відбулося будь-яких інших дій протягом 1-го місяця, то вважається, що така вимога є безспірною.

Накопичення заборгованості зі сплати аліментів та їх несплата в результаті призводять до того, що одержувач звертається до положень ч. 1 ст. 196 Сімейного кодексу України, а на відповідний розмір заборгованості додатково нараховується пеня.

На сьогодні, виходячи з судової практики, в Україні існують два підходи до нарахування пені за прострочення:

- По-перше, коли пеня нараховується за весь час прострочення, тобто «від дня порушення платником аліментів свого обов'язку щодо їх сплати до дня ухвалення судом рішення про стягнення пені, підсумувавши розміри нарахованої пені за кожен із прострочених платежів та визначивши її загальну суму» (Постанова ВСУ від 11.09.2013 р. №6-81цс13).

- По-друге, коли пеня нараховується тільки в межах відповідного

Почуття обов'язку

Данило ГЛОБА,
адвокат, заступник директора
з правових питань IT-компанії
«YOUCONTROL»

Відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» та Положення Мін'юсту про автоматизовану систему виконавчого провадження, що набуло чинності 05.01.2017 р., в Україні запровадив єдиний реєстр боржників. Будучи частиною автоматизованої системи виконавчого провадження, до цього реєстру вносяться дані про громадян і компанії, які є боржниками у відкритих виконавчих провадженнях.

Дані реєстру знаходяться у відкритому доступі, що дозволяє використовувати його як ефективний інструмент перевірки добросовісності контрагентів. Реєстр також виконує функцію своєрідного «ганебного стовпа», стимулюючи боржників сплачувати борги. При цьому суспільна користь перевищує ту чи іншу непряму шкоду, що може бути заподіяна боржникові, оскільки про його ділову репутацію та її захист годі й казати: щоб її мати, треба було спочатку виконувати свої зобов'язання.

Щоправда, є і «ложка дьогтю». В реєстрі відсутні дати винесення постанов про відкриття виконавчих проваджень та дані про виконавчі документи. Тобто відсутня можливість «зв'язати» борги з виконавчими документами (насамперед, судовими), на підставі яких відкриті провадження. Це було б цілком логічним, оскільки часто важливо знати не лише про наявність боргу, але також про його розмір і причини виникнення, які зазначені у текстах судових рішень. Однак нормативного відображення ці питання не знайшли, тому залишається сподіватися, що в майбутньому Мін'юст врахує це в Положенні.

З іншого боку, до цього в реєстрі виконавчих проваджень можна було довідатися лише про наявність виконавчого провадження щодо певної особи. Сама по собі наявність відкритих виконавчих проваджень вказувала на невиконані зобов'язання перед третіми особами. Тепер же додаткова деталізація цієї інформації із зазначенням органу видачі виконавчого документа, контактів виконавця і категорії стягнення (характер зобов'язання, що описує правову природу заборгованості та предмет стягнення) тільки підвищила її цінність.

Ще більшої цінності ця інформація набуває при її поєднанні з даними про боржників, отриманими з інших джерел. Таке «досьє» формує платформа «YOUCONTROL», яка є концентратором інформації переважної більшості державних реєстрів. З її допомогою в автоматичному режимі можна отримати актуальну достовірну інформацію про будь-яку юридичну особу або приватного підприємця України з понад 30 офіційних джерел, а також щодня дізнаватися про внесені зміни.

Таким чином, всі дані про наявність боргів будуть зазначатися в обліковій картці контрагента, що дозволить отримати більш детальне уявлення про нього. У випадках укладення договорів або вининення інших дій, що мають юридичне значення, ця інформація допоможе заздалегідь уточнити всі нюанси й уникнути ризиків у відносинах з таким партнером.

Важливо постійно «тримати руку на пульсі» та своєчасно дізнаватися про борги своїх партнерів, конкурентів або власної компанії. Це завдання покликаний вирішувати функціональний автоматичний моніторинг – одна з основних інноваційних переваг платформи «YOUCONTROL». Достатньо один раз внести компанію (навіть десятків або тисяч компаній одразу) до списку моніторингу, а надалі платформа сама буде спостерігати за нею, направляючи тривожні повідомлення (у тому числі про борги) на електронну пошту. Це дозволить оперативно прийняти важливі рішення і не втратити контроль над ситуацією.

Таким чином, перекладання роботи з виявлення партнерських ризиків на «плечі» сучасних технологій лише поліпшує її якість та ефективність.

календарного місяця, тобто «неустойка (пеня) за один місяць обчислюється таким чином: заборгованість за аліментами за місяць помножена на 1% пені та помножена на кількість днів місяця, в якому виникла заборгованість. Загальна сума неустойки (пені) визначається шляхом додавання нарахованої пені за кожен із прострочених платежів (за кожен місяць)» (Постанова ВСУ від 01.07.2015 р. №6-94цс15).

Необхідні зміни...

На нашу думку, щоб остаточно вирішити питання, який же підхід до вирахування пені використовувати, необхідно внести відповідні зміни до ч. 1 ст. 196 СК. Можливо, законодавці знайдуть на це час у 2017 р. Зважаючи на «місячний» характер аліментів, справедливо вирахувати пеню саме в межах певного місяця.

Важливим моментом є включення до аліментного договору пункту про пеню відповідно до ч. 1 ст. 196 СК. Якщо такий пункт до договору не був включений, тоді згідно з п. 22 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів» №3 від 15.05.2006 р., передбачена ст. 196 СК санкція не застосовується, тому пеня не нараховується. Вважаємо, що такий підхід є не зовсім справедливим, а вже згадана вище стаття має бути доповнена таким змістом: «... яка зобов'язана сплачувати аліменти за рішенням суду або за договором між батьками про сплату аліментів на дитину».

При цьому необхідно відзначити, що більшість рішень судів першої та другої інстанцій у справах щодо сплати пені, які розглядалися після прийняття постанови ВСУ від 01.07.2015 р., ґрунтуються саме на останньому підході до трактування положень ст. 196 СКУ, коли пеня рахується окремо за кожний місяць.

Також доречно наголосити, що виконавчі написи нотаріусів, які ґрунтуються на першому підході до

обчислення пені від 11.09.2013 р., ризикують бути скасованими під час судового розгляду відповідних справ щодо виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню, оскільки остання у часі правова позиція суду касаційної інстанції щодо способу обчислення пені є найактуальнішою. Практичне значення цієї зміни у підході до питання пені полягає у значному зменшенні її розміру.

Отже, такий механізм потребує, хоча і незначного, але доопрацювання, що в результаті може позитивно вплинути на зменшення кількості судових справ. Однак зробити виконавчий напис нотаріусу – це ще не кінець справи. Напевно, це лише її середина або взагалі початок. Далі такий документ передається на виконання до відповідної державної служби.

Виконавче провадження по-новому

Примусове стягнення аліментів до жовтня 2016 р. провадилося виключно державними виконавцями. З огляду на нещодавнє набуття чинності Законом України «Про виконавче провадження», а також Законом України «Про органи та посадових осіб», вводиться поняття приватного виконавця. В цілому, така ініціатива може бути оцінена як позитивна. Адже у зв'язку зі змішаною системою виконання рішень створюється додаткова конкуренція, що нарешті зможе підвищити процент виконання рішень та інших документів. Найвищий показник у світі – близько 80%. Отже, нам є до чого прагнути.

Також на позитивну оцінку заслугоує запроваджена система винагород державним і приватним виконавцям. Завдяки цьому механізму виконавці будуть додатково мотивовані на успішне завершення проваджень. Однак, як ми всі добре знаємо, практика може значно відрізнятись від теорії або від того, що написано на папері. Тому чекаємо на перші практичні приклади виконання по-новому та сподіваємося на краще.